

Balek, Tijana

О видској кореспонденцији неких негативно обојених глагола емоционалних односа у руском језику и њихових српских еквивалената

Opera Slavica. 2022, vol. 32, iss. 4, pp. 21-34

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/OS2022-4-2>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.77059>

License: [CC BY-SA 4.0 International](#)

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20221219

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

О видској кореспонденцији неких негативно обојених глагола емоционалних односа у руском језику и њихових српских еквивалената¹

On Aspectual Correspondence of Certain Negatively Expressed Verbs of Emotional Relations in Russian and Their Serbian Equivalents

Тијана Балек

(Нови Сад, Србија)

Апстракт:

У раду се (без тежње за исцрпношћу) представљају видске особине глагола из емоционалне сфере, прецизније једног њеног дела — глаголи са значењем емоционалног односа, и то они код којих је дати семантички садржај негативно обојен. Из релевантне речничке (једнојезичне и двојезичне) и монографске литературе ексцерпирано је нешто више од 60 глаголских лексема у руском језику, које су потом класификоване спрам свог граматичког видског значења у неколико скупина, а две начелне обухватају недефектну (бинарну) и дефектну видску парадигму, која је, показало се, у анализираној грађи више заступљена. Паралелно су коментарисана дата својства и српских еквивалената, као и њихове уочене специфичности. Добијени резултати могу се користити у даљим истраживањима ове тематске класе како би се добио потпуни увид у њено функционисање и структуру.

1 Рад је настао у оквиру пројекта *Стандардни српски језик: синтаксичка, семантичка и прагматичка истраживања* (бр. 178004), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. У виду усменог саопштења поједини сегменти овога рада представљени су на XXV међународној конференцији Асоцијације слависта *Polyslav* 12. септембра 2021. године, која је одржана у онлајн режиму.

Кључне речи:

глаголи емоционалних односа; негативна обојеност; глаголски вид; глаголи без видског парњака; двовидски глаголи; дефектна видска парадигма; српски еквиваленти

Abstract:

In the paper we present (without striving for exhaustiveness) the aspectual characteristics of verbs from the emotional semantic domain, more precisely one of its parts—verbs with the meaning of negatively expressed emotional relations. More than 60 verbs were excerpted from the relevant Russian dictionaries (monolingual and bilingual) and monographic literature, which were classified according to their grammatical aspectual meaning into several groups. The two main ones include the nondefective (i.e. binary) and defective aspectual paradigm, which, as it turned out, is more represented in the analyzed material. At the same time, the given properties of the Serbian equivalents were commented, as well as their observed specificities. The obtained results can be used in further research of this thematic class in order to gain a full insight into its functioning and structure.

Key words:

verbs of emotional relations; negative expression; verbal aspect; verbs without an aspectual counterpart; biaspectual verbs; defective aspectual paradigm; Serbian equivalents

1. Захваљујући антропоцентричној оријентацији језика, презентовање емоционалних преживљавања људи постало је чест предмет проучавања, што је условило настанак емоциологије — науке о језичким средствима изражавања људских осећања, засноване на различитим концепцијама и теоријама емоција². Глаголске лексеме, као и друга средства којима се емоционална семантика може лингвистички егземплификовати, поседују емоционално-експресивну функцију³, а у литератури на руском језику начелно се издвајају две основне групе посматраног лексичко-семантичког система: (1) глаголи емоционалног стања (нпр. *волноватся*, *боятся*) и (2) глаголи емоционалног односа (попут *ненавидеть*, *презирать*)⁴, који су предмет овога рада. Поред наведених, присутни

2 ŠACHOVSKIJ, V. I.: *Lingvističeskaja teorija emocij*. Moskva: Gnozis, 2008, s. 21, 24.

3 CZJUN'FĚJ, D.: *Ėmocional'nyje glagoly v ruskom i kitajskom jazykach*. Vesci BDPU. Serija 1, 2019, № 4, s. 80.

4 Ibidem; IORDANSKAJA, L. N.: *Popytka leksikografičeskogo tolkovanija gruppy russkich slov so značenijem čuvstva*. Mašinnyj perevod i prikladnaja lingvistika, 1970, № 3, s. 3–26.; PADUČEVA, Je. V.: *Dinamičeskiye modeli v semantike leksiki*. Moskva: Jazyki slavjanskoj kul'tury, 2004.

су и глаголи емоционалног стања/расположења са обавезном физичком манифестацијом осећања (типа *ликовать*, *хандрить*) и глаголи емоционалног преживљавања (*стерпливать*, *страдать*)⁵.

У србистичкој литератури предлаже се слична подела: (1) глаголи емотивних односа (*мрзеџи*, *чезнуџи*), (2) глаголи емотивних стања (*љуџиџи се*, *џаџиџи*) и (3) глаголи каузације емотивних стања (*вређаџи*, *џешиџи*)⁶; а класификација се може спровести и са аспекта облика испољавања емоција, па се разликују прави емоционални и емоционално-експресивни глаголи.⁷ Даља подела обухвата примарно- (*волеџи*, *мрзеџи*, *џуџоваџи*, *џлашиџи*, *храбриџи*) и секундарно-емоционалне глаголе (*кидаџи*, *киџеџи*, *венуџи*, *џалиџи*, *хладиџи*), док се са позиције статуса актаната диференцирају емоционално-активни (објекатски референт доживљава емоцију) и емоционално-пасивни глаголи (доживљавач емоције је субјекат)⁸.

1.1. Дати рад оријентисан је првенствено на представљање видских карактеристика глагола емоционалних односа са негативним значењем у циљу дефинисања граматичких особина датог типа на ограниченом материјалу, што би у каснијим фазама истраживања посматране тематске групе било сагледано на широј грађи и применим друкчијих аналитичких параметара.

Наиме, ексцерпцијом грађе (која је добијена прегледом и анализом релевантне монографске⁹ и речничке¹⁰ литературе) издвојено је више десетина глагола у руском језику и приближно исто толико преводних еквивалената у српском¹¹. Показало се да еквивалентни српски облици могу бити како

5 ŠAPILOVA, N. I. — NUREJEVA, K. A.: *Èmocional'no-èkspressivnaja glagol'naja leksika v chudožestvennom diskurse V. P. Astaf'jeva*. Vestnik KemGU, 2008, № 2, s. 206–210.

6 ŠTRBAC, G.: *O valentnosti glagola emocionalnog sadržaja u srpskom jeziku*. Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku, 2006, br. XLIX/2, s. 73–102.

7 MILENKOVIĆ, A. V.: *Emocionalno-ekspresivni glagoli u srpskom jeziku (leksičko-semantička analiza)*. Naš jezik, 2021, br. LII/1, s. 64.

8 Ibidem, s. 64–65.

9 VASIL'JEV, L. M.: *Semantika ruskog glagola*. Moskva: Vysšaja škola, 1981, s. 114–121.

10 JEVEN'JEVA, A. P.: *Slovar' ruskog jazyka: v 4-ch tomach*. Moskva: Russkij jazyk — Poligrafresursy, 1999. <<http://feb-web.ru/feb/mas/mas-abc/default.asp>>. [online]. [cit. 01.02.2022]; BABENKO, L. G.: *Tolkovyj slovar' russkich glagolov. Ideografičeskoje opisanije*. Moskva: AST-PRESS, 1999, s. 593–598.

11 Они се наводе у заградама према следећем двојезичном речнику (то се поштује у свим одељцима рада приликом упоредног навођења српских преводних еквивалената): STANKOVIĆ, B.: *Rusko-srpski rečnik*. Novi Sad: Prometej, 2008. Консултовани су и следећи једнојезични речници: STEVANOVIĆ, M.: *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*. Knjiga prva A–E. Novi Sad — Zagreb: Matica srpska — Matica hrvatska, 1967.; STEVANOVIĆ, M.: *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*. Knjiga druga Ž–K. Novi Sad — Zagreb: Matica srpska — Matica hrvatska, 1967.; STEVANOVIĆ, M.: *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*. Knjiga treća K–O. Novi Sad — Zagreb: Matica srpska — Matica hrvatska, 1969.; STEVANOVIĆ, M.: *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*.

глаголске лексеме тако и структурно различити аналитички спојеви глагола са именицом и/или адвербијалом и сл. Имајући у виду да је дата лексичко-семантичка (под)група глагола веома распрострањена и, услед фреквенције употребе самих јединица склона ширењу конституентског састава, треба напоменути да ово вероватно није дефинитиван број лексема са посматраним значењем. За детаљније сагледавање оријентисали смо се на глаголе које је издвојио Л. Васиљев¹² у својој монографији, и на негативно оквалификоване глаголе из подскупе емоционално-квалификативних односа (рус. *лаіолы эмоционально-оценочной ойношения*) из речника глагола чији је главни уредник Љ. Бабенко¹³.

Прототипичним глаголима емоционалних односа с негативном оценом сматрамо *ненавидеть* (*друг друга*) у руском језику односно *мрзети* (*се*) у српском, који су раније истраживани и за које је установљено да немају видски кореспондент свршеног вида¹⁴, па их нећемо детаљније анализирати. Међутим, будући да су нам познате аспектуалне и синтаксичке особине наведених двају глагола, али и њихових изведеница, те с обзиром на чињеницу да глаголе *ненавидеть* (*друг друга*) и *мрзети* (*се*) сматрамо типичним представницима анализираних групе, послужиће нам, у извесном смислу, као компаративна матрица. Стога, имајући на уму наведено, можемо очекивати да припадници дате скупе показују могућност непоседовања видског кореспондента свршеног вида (даље СВ) или пак несвршеног¹⁵ (даље НСВ), као и да су двовалентни, што подразумева да је експеријент аниматан а да се у функцији реципијента (објекта) може наћи и неживи и живи ентитет.

2. Анализа је обухватила и глаголе без префикса и префиксираних, док је са аспекта видске типологије могуће разликовати, са једне стране, „нормалну” (недефектну) видску парадигму, сачињену од два глагола који се у речницима

Knjiga четврта О–Р. Novi Sad: Matica srpska, 1971.; STEVANOVIĆ, M.: *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*. Knjiga peta P–S. Novi Sad: Matica srpska, 1973.; STEVANOVIĆ, M.: *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*. Knjiga šesta S–Š. Novi Sad: Matica srpska, 1976.

- 12 VASILJEV, L. M.: *Semantika ruskog glagola*. Moskva: Vysšaja škola, 1981, s. 114–121.
- 13 BABENKO, L. G.: *Tolkovij slovar' ruskich glagolov. Ideografičeskoje opisanije*. Moskva: AST-PRESS, 1999, s. 593–598.
- 14 Аспектуална и синтаксичка анализа ових двају глагола и њихових граматичких изведеница дата је у раду: BALEK, T.: *Bazični glagoli emocionalnih odnosa s negativnim denotativnim značenjem u ruskom i srpskom jeziku (nenavidet' : mrzeti; nenavidet' drug druga : mrzeti se)*. Filolog, 2018, br. 18, s. 233–253.
- 15 Било да се ради о апсолутном недостатку парњака у систему или пак да формални парњак постоји, али са макар једним значењем у којем долази до неподударана међу њима. О концепцији дефектности видске парадигме в. више у: BALEK, T.: *Defektnost vidske paradigme u ruskom i srpskom jeziku* [neobjavljena doktorska disertacija]. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2021.

дефинишу као видски парњаци; и, са друге, модел видске парадигме који је нарушен, дефектан — није бинаран. Дакле, типови дефектности видске парадигме укључују како глаголе без видског парњака тако и глаголе код којих се уочава одступање у макар једном значењу у поређењу са својим формалним видским кореспондентом¹⁶, препознатим у речничким одредницама.

Запажено је присуство аналитичких предиката састављених од глагола и именице или синтагме. У таквим спојевима глаголом се искључиво упућује на то да је реч о осећању, али оно може бити емоционално неквалификовано будући да су глаголи семантички неспецификовани, како је нпр. у случају глагола *чувствоватъ* и *испытыватъ* (срп. *осећајти* и *доживљавајти*), док се именицом (објекатском допуном) врши квалификација емоције у негативном светлу, те је стога именица, заправо, носилац значења те фразе. Уп. нпр.: *чувствоватъ/испытыватъ неприязнь; испытыватъ/чувствоватъ ненависть, отвращение, презрение к кому/чему // срп. осећајти непријатности, мржњу, одврајности* ка некоме/нечему. На истоветан начин се понашају и спојеви са глаголом *относиться* у оквиру инструменталне предлошко-падежне конструкције — *относиться с презрением* (срп. *односити се* (ка некоме) *са њрезиром*). Осим тога, у оквиру ексцерпираног материјала идентификовани су и релативно устаљени спојеви речи, те можемо закључити да се ради о одређеном степену фразеологизације израза попут *подривајти рејушацію* (срп. *подривајти/уништавајти нечију рејушацію*), *бросатъ/кидатъ тень* на кого/что (срп. *бацајти сенку* на кога) и др.

Наша пажња ће у овом раду бити усмерена на глаголе којима се емоционални однос негативно квалификује (независно од примарног лексичког значења одговарајуће речи), док ћемо глаголе који творе аналитичке предикате, и чије денотирање анализираног значења зависи од лексичке допуне, оставити за потоња проучавања.

2.1. Прву типолошку групу у нашем истраживању чине видски парњаци. Из горенаведених извора ексцерпирано је следећих 15 видских парњака у руском језику (неки су стилски неутрални а неки експресивни; у српском језику им одговарају, са једне стране, такође видски парњаци, али и, сасвим супротно,

16 Термине 'видски парњак' и 'видски кореспондент' у раду користимо синонимично, а оба подразумевају да се ради о два глагола, која су супротстављена само по својим граматичким обележјима (тј. један поседује значење НСВ, а други СВ — Т. Б.), док су им идентични лексичко значење, синтаксичке везе и семантичка валентност (REMČUKOVA, Је. N.: *Morfologija sovremennogo russkogo jazyka. Kategorija vida glagola*. Moskva: Izd-vo Flinta — Izd-vo Nauka, 2004, s. 66–67). Иако многи у раду презентовани глаголи поседују своје перфективне варијанте СВ, није реч о видским парњацима будући да се разликује лексичко значење (најчешће) мотивног глагола НСВ и деривата СВ, нпр. *мрзети* према *замрзети*, *волети* према *заволети* итд.

глаголи који немају видски кореспондент): *чувствовать* (74703)¹⁷ – *почувствовать* (31789) (срп. *осећаићи* – *осећиићи*), *надоесть* (12036) – *надоедать* (1541) (срп. *досадићи* – *досађиваићи*), *приестся* (236) – *приедаићся*¹⁸ (129) (срп. *досадићи* – *досађиваићи*), *пренебречь* (738) – *пренебрегать* (1285) (срп. *и́ренебреи́нуићи* – *и́ренебреи́аваићи*; *ниюдгаи́и́аваићи*), *гнушаться* (471) – *погнушаться* (125) (срп. *и́нушаићи се*), *брезгать* (298) – *побрезгать* (67) (срп. *и́адићи се*), *компрометировать* (373) – *скомпрометировать* (2) (срп. *коми́ромии́оваићи*), *и́зориић* (805) – *опозорить* (1077) (срп. *срамои́ићи* – *осрамои́ићи*), *брукаићи* – *обрукаићи*), *бесчестить* (202) – *обесчестить* (362) (срп. *бешчаси́ићи* – *обешчаси́ићи*), *порочить* (228) – *опорочить* (73) (срп. *и́рниићи* – *ои́рниићи*), *осудить* (2958) – *осуждать* (3367) (срп. *осу́диићи* – *осу́живаићи*), *ругать* (5690) – *выругать* (433) (срп. *вређаићи* – *извређаићи*), *бесславить* (30) – *обесславить* (42) (срп. *срамои́ићи* – *осрамои́ићи*), *выместать* (200) – *выместить* (94) (срп. *искаљиваићи* – *искалиићи*), *попрекать* (560) – *попрекнуть* (283) (срп. *и́рекореваићи* – *и́рекореићи*).

На основу представљеног материјала може се закључити да већина глагола у руском језику има негативно емоционално значење које је последица метафоризације, односно резултат семантичких екстензија насталих у примарној семантичкој сфери. Поред тога, процена квалификације емоционалног односа укључује још неку активност – најчешће говорну, будући да је однос потребно вербализовати како би био описан (у разговору или пак у писаном тексту), уп.: *Читая книгу, я наткнулся на строки о Зубре. Автор сурово осуждает его как невозвращенца*¹⁹. // *Чи́и́ајући књи́у наи́шао сам на редове о Бизону. Ау́и́ор и́а сурово осу́ђује да је и́ребеи́ао; За эту жажду самостоятельности себя не слишком осуждаю*²⁰. // *Не осу́ђујем/кривим себе и́ревише збо́и ове жеђи за независнои́ћу*. Међутим, појединим горенаведеним глаголима се исказује само рецепција одређене негативне емоције, без икакве информације о њеној испољености (вербално или на какав други начин): *Легенда такова:*

17 Број у загради након сваког глагола представља његову фреквенцију у електронском Националном корпусу руског језика, на основу чега се добија реална слика његове употребе у савременом језику: NACIONAL'NYJ KORPUS RUSSKOGO JAZYKA, <<https://ruscorpora.ru/new/>>. [online]. [cit. 18.02.2022].

18 На позицији објекатске допуне овога глагола може да се нађе и назив неке намирице, и именица којом се означава особа. У српском језику постоји глагол са истоветним кореном и префиксом (искључиво у рефлексивном облику) – *пријести се*, припада домену уноса хране, али са различитим акционалним карактеристикама, будући да припада инхоативно-семелфактивној класи. Осим тога, глагол *пријести се* нема видски парњак HCB (BALEK, T.: *Defektnost vidske paradigme u ruskom i srpskom jeziku* [neobjavljena doktorska disertacija]. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2021, s. 267).

19 NACIONAL'NYJ KORPUS RUSSKOGO JAZYKA, <<https://ruscorpora.ru/new/>>. [online]. [cit. 22.02.2022].

20 Ibidem.

однажды богу Сатурну до смерти **надоели** людские войны и распри²¹. С друге стране, вербализација емоционалног односа може бити праћена специфичним гестовима или мимиком, а ови елементи могу и да изостану: *Всеконечно погнушаешся таким человеком, да для чего ж?*²² // *Наравно да се їнушаїе ѡаке особе, али збої чеїа?; Он был злой на свою судьбу, на себя, на всех людей и выместил свои чувства на ни в чем не повинных путниках*²³. // *Био је љуї на своју судбину, на себе, на све људе, и искалио је своја осећања на недужним їуїницима*. Последњи пример показује да је глагол *выместить* синсемантичан и да захтева лексичку допуну како би се прецизирао тип осећања који се испољава (искаљивање осећања [беса])²⁴.

Премда у већини примера видским парњацима у руском језику одговарају граматичке формације истог типа на материјалу српског језика, у неколико случајева долази до одступања. Глаголи *їнушаїи се*, *їагиїи се*, *ниїодашїаваїи* немају видске парњаке СВ, те, према томе, ни предодређено достизање границе глаголом денотираног емоционалног односа. С друге стране, у српском језику се појављује као еквивалент двовидски глагол страног порекла *комїромийоваїи*, док је глагол од истог корена у руском језику одређен као глагол НСВ и поседује перфективни префиксирани видски парњак (в. горе).

Претрага наведених (и по видским карактеристикама диференцијалних) преводних аналогона у електронском корпусу савременог српског језика показала је да глагол *їнушаїи се* има врло ниску фреквенцију (свега 3), те да може функционисати као синоним глаголу *їагиїи се* (чија фреквенција износи 6) будући да се оба реализују уз објекатске допуне којима се денотирају како лица, тако и апстрактне именице или пак активности, уп.: *‘Биће да ће се наш некроїични їријаїељ їнушаїи [гадити] да їрије чак и близу овоїа’, насмеја се Судбина*²⁵; *Не можемо да заборавимо да осећамо, не можемо се не їнушаїи [гадити] ружноће: їо је у човеку...*²⁶ Уп. такође: *Не їреба се, момче, їагиїи [гнушати] сїараца*²⁷; *Не смемо се їагиїи [гнушати] никаквих їослова*²⁸.

Двовидски глагол *комїромийоваїи* присутан је у електронском корпусу у 39 контекстуалних реализација, а у већини је заступљено видско значење СВ

21 Ibidem.

22 Ibidem.

23 Ibidem.

24 Уп. предлог *на* и синтагму *ни в чем не повинных путниках*.

25 KORPUS SAVREMENOG SRPSKOG JEZIKA, <<http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/korpus/login.php>>. [online]. [cit. 23.02.2022].

26 Ibidem.

27 Ibidem.

28 Ibidem.

(у 29 од 39), док се дати глагол у граматичком значењу НСВ јавља у 10 примера. Уп.: *Прејоручљиво је комјромийовајџи уїледне људе из љравосуђа, јер се џи име сїииче џосле више деценија рага*²⁹; *Неђу љрисїајатџи на комјромисе и себе комјромийовајџи*³⁰; VS. *Из свих је џих рукојиса избацио све шїо би џа моїло комјромийовајџи у очима џоїџомсїива*³¹; *Шїо се џииче Аїџанасија Ивановича, наравно, он се у џааквим околносїима није моїао комјромийовајџи...*³² Поред тога, важно је нагласити да у неколицини реализација у електронском корпусу није реч о емоционалном значењу, на основу чега долази до изражаја важност семантичких типова лексичких допуна овога глагола. Наиме, уколико се ради о неким физиолошким процесима односно функцији органа (нпр. дисању), кривичном делу, територији и сл., не може се говорити о емоционалном односу (оно захтева да допуне буду аниматне, најчешће с обележјем људско /+/-), већ се испољава ширина семантичког опсега датог глагола.

2.2. Делимичну дефектност видске парадигме, односно појаву када долази до одступања у видској корелацији између два формална видска кореспондента, сагледаћемо на 8 регистрованих глагола у руском језику. Ради се о раније поменутом *испытывать* (фреквенција³³ 15708), чији је пар *испытать* (7299) у когнитивном сегменту, али није у емоционалном када се ради о трајним стањима. Дакле, глагол НСВ показује да дато осећање нема предодређену могућност достизања границе, реч је о констатацији општег типа³⁴, а на позицији објекта увек је именица која денотира апстрактне ентитете. Уп.: *Неприятно испытывать собственную беспомощность, — вздохнул старик*³⁵. // *Неїријајџно је осеђајџи сойсїивену бесїимоћносїи, — уздахну сїарац*. Глаголи кретања *выносить* (6042) и *вынести* (15412), уколико је реч о негативном емоционалном односу, нису парњаци када се глагол СВ употребљава уз негацију: *Он не выносит моих друзей // Он не џодноси моје друїове*.

Уочено је, такође, да глагол *терпеть* (10225) у већини својих значења нема парњак СВ, али у последњем (трећем) значењу ('осећати, преживљавати нешто

29 Ibidem.

30 Ibidem.

31 Ibidem.

32 Ibidem.

33 У заградама након глагола наводимо податке о фреквенцији из *Националног корпуса руског језика*.

34 Ако би се употребио глагол СВ подразумевао би се један конкретан тренутак, а не трајно стање.

35 Пример преузет из: JEVGEN'JEVA, A. P.: *Slovar' russkogo jazyka: v 4-ch tomach*. Moskva: Russkij jazyk — Poligrafresursy, 1999. <<http://feb-web.ru/feb/mas/mas-abc/default.asp>>. [online]. [cit. 01.02.2022].

тешко, непријатно³⁶) као формални кореспондент у консултованом једнојезичном речнику наведен је *потерпеть* (4300). С друге стране, *переваривать* (420) се једино у примарном значењу односи као парњак према *переварить* (168), док уз негацију денотира нетрпељивост према каквом ентитету: *Умных разговоров он не переваривал*³⁶. // *Памейне разіворе није ѿдносио/ѿрїео. Осаїанейѣ* (191) није пар глаголу *сатанеть* (56) у значењу *ѿосїайїи одвраїан*, ни *презирать* (4974) према *презреть* (279) у значењу *оносиїи се ѿрема некоме са ѿрезиром*. Поред тога, *скандалить* (405) и *срамить* (275) нису корелати глаголима *оскандалить* (18) и *осрамить* (319) ако се ради о трајним односима и карактеристичном моделу понашања.

Оваква граматичко-семантичка структура анализиране грађе показује да се не може направити јасна граница између емоционалних глагола, те да варијанте НСВ знатно чешће показују шири семантички опсег у погледу означавања трајних стања, што је уједно семантички домен који варијанте СВ не поседују и у којем се испољава некорелативност.

2.3. Специфичну манифестацију дефектности видске парадигме представљају и глаголи без кореспондента НСВ (*perfectiva tantum*) или пак СВ (*imperfectiva tantum*), а такве граматичке особине показује укупно 21 глагол.

2.3.1. Наиме, у корпусу ексцерпираних глагола регистровано је следећих 7 лексема без парњака НСВ у руском језику: *невзлюбить* (561) (срп. *замрзеїи*, *омрзнуїи*), *разлюбить* (1331) (срп. *ѿресїайїи волеїи*), *разонравиться* (98) (срп. *ѿресїайїи се свиђайїи* (некоме), *ѿресїайїи волеїи* (некоїа)), *наскучить* (1102) (срп. *досадиїи*), *опротиветь* (717) (срп. *оїадиїи се*, *ѿосїайїи нейоношїив*), *опостылеть* (312) (срп. *дозлоїрдиїи* (некоме)), и *осточертеть* (368) (срп. *дозлоїрдиїи* (некоме)).

У погледу морфолошког састава за руски језик је карактеристична употреба глагола с основама *любить* и *нравиться* (*разлюбить*, *невзлюбить* и *разонравиться*) којима се денотира позитивна емоционална сфера, те се негативна обојеност постиже захваљујући префиксима *не-* и *разо-*. Како се може приметити — формални (у двојезичном речнику забележени) преводни еквиваленти не садрже основе чија семантика обухвата позитивно конотиран емоционални садржај. Значење руских глагола се на српски преноси на неколико начина, глаголима са различитом видском вредношћу, или пак аналитичким предикатима који у свом саставу имају фазни глагол *ѿресїайїи*³⁷. Њиме се означава да је дошло до завршетка ситуације која је подразумевала позитиван емоционални однос

36 Ibidem.

37 Носилац семантичке информације у наведеним сложеним предикатима је други глагол, односно *свиђати се* (у *престати се свиђати*) и *волети* (у *престати волети*).

(став), те да је у тренутку говора реч о супротном, негативном односу. С друге стране, руским глаголима у српском језику одговарају и они без видског кореспондента, осим у случају глагола *досади́ти* у нерелексивној форми (чији је парњак *досађива́ти*) и *оіади́ти се* (парњак је *оіађива́ти се*). Неки од горенаведених српских еквивалената без видског кореспондента су, поред глагола *дозлоі́рди́ти* у чијем је корену именица *зло*, *замрзе́ти* и *омрзну́ти* који, баш као и глагол *мрзе́ти* од којег су изведени, воде порекло од прасловенског корена **mrz-* карактеристичног за лексеме из температурног домена, где је семантички инкорпорирана хладноћа метафорички пренета у емоционални домен³⁸.

2.3.2. Глаголи са значењем емоционалних односа издвојени су у Руској граматизици³⁹ као једна од семантичких класа глагола чији представници немају видске парњаке СВ, попут *люби́ть*, *обожа́ть*, *цени́ть*, *ненавиде́ть* и др. У ексцерпираним материјалу глаголи без видског парњака СВ су двоструко бројнији (издвојено је укупно 14), а поједини су и на различите начине маркирани (стилски, временски или пак територијално), што није обавезно за њихове српске аналоге: *недолюблива́ть*⁴⁰ (938) (срп. *не воле́ти* (*неко́ја*)), *прети́ть* (668) (срп. *ди́ти одвра́тан* (*некоме*)), *мерзѝ́ть* (44) (срп. *мрзе́ти*), *шошни́ть* (1397) (срп. *ди́ти мука*), *плева́ть* (1879) (срп. *иљува́ти* (кога, по коме/чему)), *насмеха́ться* (552) (срп. *руја́ти се*, *иодсмева́ти се*), *критикова́ть*⁴¹ (1985) (срп. *кри́тикова́ти*), *враждева́ть* (срп. *ди́ти у завади* са неким), *конфликтова́ть* (срп. *си́уйа́ти у конфли́ти*), *кощунствова́ть* (срп. *доіошули́ти*, *свеіоі́рди́ти*), *попустительствовва́ть* (срп. *иолериса́ти*, *илега́ти кроз ірси́е*), *презира́ть* (срп. *и́резира́ти*), *сомнева́ться* (срп. *сумња́ти*) и *подозрева́ть* (срп. *сумња́ти*, *сумњи́чи́ти*).

Семантички аналогне форме на српском језику представљене су како једнолексемски, тако и помоћу сложених предиката са негацијом и адвербијала, односно предлошко-падежних конструкција, док је видски статус српских еквивалената разнолик. Глагол *иљува́ти* у посматраној сфери нема видски

38 BALEK, T.: *Bazični glagoli emocionalnih odnosa s negativnim denotativnim značenjem u ruskom i srpskom jeziku (nenavidet' : mrzeti; nenavidet' drug druga : mrzeti se)*. Filolog, 2018, br. 18, s. 238.

39 ŠVEDOVA, N. Ju.: *Russkaja grammatika*. Tom I. Moskva: Izd-vo Nauka, 1980, s. 591.

40 У основи овог глагола налази се глагол *люби́ть*, а употребљен је (формално) денормативни префикс *недо-*. Међутим, формална и садржинска страна овог префиксалног глагола нису истоветне, на што је указано у: BALEK, T.: *Gramatički derivati glagola ljubiti' u kontekstu vidске (ne)parnosti i valentnosti (sa kratkim osvrtom na ekvivalente u srpskom jeziku)*. Opera Slavica: Slavistické rozhledy, 2021, br. 31, sv. 4, s. 54.

41 *Национални корпус руског језика* дати глагол такође препознаје искључиво у граматичком значењу НСВ, о чему сведочи фреквенција о када се постави параметар да се претражује глагол СВ.

кореспондент СВ, а специфичан је и јер се њиме изражава не само негативан емоционални однос него и илокутивни акт увреде, ниподаштавања. Истоветним илокутивним и видским особинама одликују се и глаголи *рујаџи се*, *џодсмеваџи се*, *боџоухулиџи* и *свеџоџрдџиџи*, који се наводе као аналогони руским глаголима (с напоменом да се последња 2 односе на религиозну тематику). Парњака СВ немају ни *џолерисаџи* (уп. *Раније сам мислио да их само џолеришем*, *јер сам био убеђен да не џоказују ону врџиу емоџија коју џоказује џас и џрдно сам џоџрешио*⁴²), *сумњаџи* (*Како сезона одмиче новаџије џоказују да су џрава џоџачања, иако су мноџи сумњаџи у џих*⁴³) и *џодозреваџи* (*Почињем да џодозревам да сам ја једини коме џо није јасно*⁴⁴); док је глагол *џрезаџи*, према анализи речничких дефиниџија, парњак са *џрезреџи*, а *сумњаџи* са *осумњаџи*. У погледу граматичке видске информације специфичан је глагол *криџиџковаџи*, који је у српском језику двовидски и у *Корџусу савременоџ срџскоџ језика* се у већини доступних примера у инфинитиву употребљава у граматичком значењу НСВ, уп. нпр.: *Има џиу џресака, али џудски је џрешиџи џа некако смаџрам да не џреба криџиџковаџи за сваку сиџницу*⁴⁵.

2.4. У грађи на руском језику присутно је и неколико двовидских глагола: *дискредитироватъ* (срп. *дискредџиџоваџи*), *дискриминироватъ* (срп. *дискриминисаџи*) и *скандализироватъ* (срп. *изазиваџи* — *изазваџи неџодовање, скандал*)⁴⁶, за које можемо рећи да се налазе на периферији емоционалних односа јер имају и каузирано значење, те подразумевају одређене моделе понашања услед чега и реципијент развија негативну емоџију ка лиџима која дате активности спроводе (вербализују). Српски кореспонденти *дискредџиџоваџи* и *дискриминисаџи* такође поседују двоструку видску вредност, а у једнојезичном речнику регистрован је и двовидски глагол *скандализоваџи*⁴⁷, који је монолексемски еквивалент глагола *скандализироватъ*.

3. Основни задатак у овом раду био је да се одреде видске особине ексцерпираних глагола у руском језику и џихових српских еквивалената. Анализа је спроведена на 62 глагола којима се денотира негативан емоционални однос

42 KОРPUS SAVREMENOG SRPSKOG JEZIKA, <<http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/korpus/login.php>>. [online]. [cit. 23.02.2022].

43 Ibidem.

44 Ibidem.

45 Ibidem.

46 Премда у *Националном корпусу руског језика* постоји опџија да се приказују само глаголи одређеног видског значења, примећујемо да то не важи у случају (посматраних) двовидских глагола јер се добијају истоветни подаци на различите упите.

47 STEVANOVIĆ, M.: *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*. Knjiga peta P–S. Novi Sad: Matica srpska, 1973, s. 796.

у руском језику, а резултати су показали да је на посматраној грађи, укупно узевши, дефектна видска парадигма доминантнија у односу на регуларну. Будући да су глаголи емоционалних односа иначе издвојени као једна од специфичних група у погледу видских карактеристика (тј. непоседовања видског парњака; в. горе), датим истраживањем додатно је потврђена та тврдња јер неки глаголи, иако постоји њихов формални видски парњак, показују неподударности у једном или више значења. На основу ранијих испитивања (в. литературу) можемо рећи да дефектну видску парадигму имају и други глаголи емоционалних односа, док би требало утврдити како се у датом погледу понашају глаголи емоционалних стања. Дакле, у раду је издвојено 15 видских парова глагола (30 лексема), док остатак чине глаголи са једном од манифестација видске некорелативности: одсуство парњака НСВ (7) или СВ (14), двовидски (3), односно глаголи који испољавају неподударност према свом формалном парњаку (8).

Еквивалентност у српском језику подразумева различите нивое: семантички садржај преноси се помоћу једне речи, али често и путем различитих аналитичких предиката, када је (углавном) именица семантички носилац целокупне фразе. Видски статус српских еквивалената веома варира, а постоје и облици са идентичном семантичком и графичком презентацијом али са друкчијим видским вредностима (уп. горе *компрометировать* и *компромишоваџи*). Већина представљених глагола подразумева још неку активност, најчешће вербалну, којом се дефинише квалификовани емоционални однос експеријента према реципијенту (прималац те информације може бити и треће лице).

Датим истраживањем осветљена је проблематика видске парности на основу дела једне прилично обимне (под)тематске класе, а питање актаната и њихове граматикализације наметнуло се као важан аналитички елемент, те ће свакако потоња истраживања бити усмерена и на дати граматички (синтаксички) домен.

Литература:

- BABENKO, L. G.: *Tolkovyj slovar' russkich glagolov. Ideografičeskoje opisanije*. Moskva: AST-PRESS, 1999. ISBN 5-7805-0497-0.
- BALEK, T.: *Bazični glagoli emocionalnih odnosa s negativnim denotativnim značenjem u ruskom i srpskom jeziku (nenavidet' : mrzeti; nenavidet' drug druga : mrzeti se)*. *Filolog*, 2018, br. 18, s. 233–253. ISSN 1986-5864.
- BALEK, T.: *Gramatički derivati glagola ljubiti' u kontekstu vidske (ne)parnosti i valentnosti (sa kratkim osvrtom na ekvivalente u srpskom jeziku)*. *Opera Slavica: Slavistické rozhledy*, 2021, br. 31, sv. 4, s. 45–57. ISSN 1211-7676.

- BALEK, T.: *Defektnost vidske paradigme u ruskom i srpskom jeziku* [neobjavljena doktorska disertacija]. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2021.
- CZJUN'FÈJ, D.: *Èmocional'nyje glagoly v ruskom i kitajskom jazykach*. Vesci BD-PU. Serýja 1, 2019, № 4, s. 80–83. ISSN 1818-8559.
- IORDANSKAJA, L. N.: *Popytka leksikografičeskogo tolkovanija gruppy russkich slov so značenijem čuvstva*. Mašinnyj perevod i prikladnaja lingvistika, 1970, № 3, s. 3–26.
- JEVGEN'JEVA, A. P.: *Slovar' ruskogo jazyka: v 4-ch tomach*. Moskva: Russkij jazyk – Poligrafresursy, 1999. <<http://feb-web.ru/feb/mas/mas-abc/default.asp>>. [online]. [cit. 01.02.2022].
- KORPUS SAVREMENOG SRPSKOG JEZIKA, <<http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/korpus/login.php>>. [online]. [cit. 23.02.2022].
- MILENKOVIĆ, A. V.: *Emocionalno-ekspresivni glagoli u srpskom jeziku (leksičko-semantička analiza)*. Naš jezik, 2021, br. LII/1, s. 63–80. ISSN 0027-8084.
- NACIONAL'NYJ KORPUS RUSSKOGO JAZYKA, <<https://ruscorpora.ru/new/>>. [online]. [cit. 18.02.2022].
- PADUČEVA, Je. V.: *Dinamičeskije modeli v semantike leksiki*. Moskva: Jazyki slavjanskoj kul'tury, 2004. ISBN 5-94457-161-6.
- REMČUKOVA, Je. N.: *Morfologija sovremennogo ruskogo jazyka. Kategorija vida glagola*. Moskva: Izd-vo Flinta – Izd-vo Nauka, 2004. ISBN 5-89349-565-9. ISBN 5-02-032576-7.
- STANKOVIĆ, B.: *Rusko-srpski rečnik*. Novi Sad: Prometej, 2008. ISBN 987-86-515-0300-2.
- STEVANOVIĆ, M.: *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*. Knjiga prva A–E. Novi Sad – Zagreb: Matica srpska – Matica hrvatska, 1967. ISBN 86-363-0188-2.
- STEVANOVIĆ, M.: *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*. Knjiga druga Ž–K. Novi Sad – Zagreb: Matica srpska – Matica hrvatska, 1967. ISBN 86-363-0189-0.
- STEVANOVIĆ, M.: *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*. Knjiga treća K–O. Novi Sad – Zagreb: Matica srpska – Matica hrvatska, 1969. ISBN 86-363-0190-4.
- STEVANOVIĆ, M.: *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*. Knjiga četvrta O–P. Novi Sad: Matica srpska, 1971. ISBN 86-363-0191-2.
- STEVANOVIĆ, M.: *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*. Knjiga peta P–S. Novi Sad: Matica srpska, 1973. ISBN 86-363-0192-0.
- STEVANOVIĆ, M.: *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*. Knjiga šesta S–Š. Novi Sad: Matica srpska, 1976. ISBN 86-363-0193-9.
- ŠACHOVSKIJ, V. I.: *Lingvističeskaja teorija èmocij*. Moskva: Gnozis, 2008. ISBN 978-5-94244-019-0.
- ŠAPILOVA, N. I. – NUREJEVA, K. A.: *Èmocional'no-èkspresivnaja glagol'naja leksika v chudožestvennom diskurse V. P. Astaf'jeva*. Vestnik KemGU, 2008, № 2, 206–210. ISSN 2078-8975.

ŠTRBAC, G.: *O valentnosti glagola emocionalnog sadržaja u srpskom jeziku*. Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku, 2006, br. XLIX/2, 73–102. ISSN 0352-5724.
ŠVEDOVA, N. Ju.: *Russkaja grammatika*. Tom I. Moskva: Izd-vo Nauka, 1980.
VASIL'JEV, L. M.: *Semantika ruskoga glagola*. Moskva: Vysšaja škola, 1981.

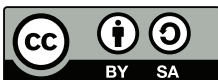
About the author

Tijana Balek

University of Novi Sad, Faculty of Philosophy, Department of Slavic Studies,
Novi Sad, Serbia

tijana.balek@ff.uns.ac.rs

<https://orcid.org/0000-0002-1391-1570>



This work can be used in accordance with the Creative Commons BY-SA 4.0 International license terms and conditions (<<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>>). This does not apply to works or elements (such as images or photographs) that are used in the work under a contractual license or exception or limitation to relevant rights.